
*Вучы і любі
сваю мову,
як светласць Айчыны любі,
як пошум сцягоў
шматвяковы,
як роднага неба
блакіт.*

Валадзімір Сасюра

**Выбраныя
вершы**

n

паэты планеты

Валадымір Сасюра

Выбраныя вершы

*Пераклад з украінскай
Георгія Ліхтаровіча*

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2023

УДК 821.161.2-1
ББК 84(4Укр)-5
С20

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Пераклад зроблены паводле выдання:

Сосюра, Володимир Миколайович.

Вибрані твори в двох томах. Т. 1: Поетичні твори. –
Київ, видавництво «Наукова думка», 2000.

На вокладцы:

МІКОЛА ДАШКІЕЎ,

Фотартрэт Валадыміра Сосюры, 1956.

ISBN 978-985-23-0201-2

©Ліхтаровіч Г. Л., пераклад на беларускую мову, 2023.

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.

©Афармленне. Выдавец Зміцер Колас,
2023.

(Розстилає вечір рядна...)

Сцеле стэп сувоі ладна,
Збан зары чырвонаточыць...
Спеў гучыць мой – неаглядна,
а душа – пячорны хлопчык.

1921

(Безладно торохтить по бруку день безумний...)

Бязладна грукае па бруку дзень вар'яцкі,
блакітны пыл дарог ды цокат капытоў...
Змарнелы небасхіл гук труб раздзёр знянацку,
дзе ластаўкі крычаць пра сонца, стэп, любоў...

О, ліпень залаты!.. Твае нямыя вочы
Зноў прыгадалі мне халодны бляск азёр
і раніцы блакіт, дзе спеў трымціць дзявочы,
як золата лісця расхрыстаных бяроз...

Дзе мора шамаціць, над срэбным пляжам травы
і шапаценне слоў любімых і сваіх...

О, цёплы ночы бляск і бляск вачэй ласкавы,
там, дзе ў калысцы вей гайдаўся маладзік.

1921

(Голову разбив я об каміння неба)

Галаву разбіў я аб каменне неба,
Там дзе захад – морак, там дзе захад – кроў...
Ашалелы вецер уцякае стэпам,
быццам бляск апошні скінутых карон...

О, мае шуканні, мары-метэоры...
Не шуміць лістота, ў жылах – не віно;
месяц нарадзіўся быццам толькі ўчора,
але ўжо блукае стэпамі даўно.

Вох, маё цялятка... Як цябе дагнаць, і
каб гарэла ярка ты ў душы вякі...
Ад мяне дакуль жа будзеш уцякаць ты
ды хавацца раптам у травы блакіт...

Я дарэмна рукі ў неба прасціраю, –
на худых далонях толькі ціхі смех.
І разбіў аб неба галаву з адчаю.
Вецер...
Снег...

1922

(Ластівкі на сонці, ластівкі на сонці...)

Ластаўкі на сонцы, ластаўкі на сонцы,
быццам любай зрэнкі ў радасных вачах...
Зацвілі рамонкі дзесь на гарызонце,
пацалункі пахнуць, як кітайскі чай...

Я тады шынель твой цалаваў да болю
і твае калені цалаваць любіў, –
ружавелі гола, як бярозкі ў полі,
што растуць самотна ля далёкіх ніў...

Бачу я за морам юныя дарогі,
дзе прыпаў да неба сінявокі стэп...
А ў цябе, каханай, шчасце і трывога
на халодных шчоках ад вачэй цвіце...

Ў горадзе вячэрнім плакалі трамваі,
раставала слёзна сіль на правадах.
Для цябе я сёння назбіраў канвалій,
і звініць лакрычнік у маіх руках...

Ластаўкі на сонцы, ластаўкі на сонцы,
быццам любай зрэнкі ў радасных вачах...
Зацвілі рамонкі дзесь на гарызонце,
пацалункі пахнуць, як кітайскі чай...

1922

(Уже зоря золоторога...)

Зары адсвет залатарогі,
дзе палынамі зацвіло,
на палымяныя парогі
кладзе ссівелае крыло.

На ходніках няма лілеяў,
не лебядзіны ў небе крык, –
зямя бяздоннем звонка млее,
чалом задумлівым гарыць.

З духмянай восеньскай далоні
Ляцяць чырвонцы хараства...
А дзесь бягуць з жалеза коні,
і пахне холадам трава.

1922

(Так ніхто не кохав. Через тысячы літ...)

Так ніхто не кахаў. Мо праз тысячы год
Можа ўзнікнуць такое каханне.
Днём такім расцвітае вясны карагод
І зямля прыбіраецца зрання...

Ціха дыхае й лёгка ў сінечы яна,
прасцірае да зор свае рукі...
Днём такім на зямлі расцвітае вясна
і трымціць ад салодкае мукі...

Вяне сэрца маё ад шчаслівых вачэй,
што ў тумане гараць нада мною...
Разліваецца кроў і па жылах цячэ,
быццам пахне яна лебядою...

Гэй вы, зоркі! Гэй, месяца ціша! Здавён
Дзе вы бачылі болей кахання?..
Для яе я сарву залаты Арыён,
Я – паэт працавітага рання...

Так ніхто не кахаў. Мо праз тысячы год
Можа ўзнікнуць такое каханне.
Днём такім расцвітае вясны карагод
І зямля прыбіраецца зрання...

Ціха дыхае й лёгка ў сінечы яна,
прасцірае да зор свае рукі...
Днём такім на зямлі расцвітае вясна
і трымціць ад салодкае мукі...

1922

(Рыпнула дзверима осінь...)

Рыпнула дзвярыма восень,
пылам закруціўся жоўты ліст,
а за ім разлётся па дарозе
Прадсмяротны лістападу бліск.
І дрыготка перакаціполе
Прытуляецца да ног з пашанай,
бы шапоча:
«Як жа рана... як жа паміраць мне рана!..»
І коціцца прэч, у бездапаможнасці голай...
Неба ясныя вочы
сцялі веі-хмурыны асеннія.
Вецер шчокі цалуе, ласкоча,
Парасём верашчыць між каленямі...
А наўкола ўсё скована холадам,
кроў у жылах – застылае месіва!
Маё сэрца, што песняй праколата,
Нам не будзе ўжо цёпла і весела.

1922

Цьмее цыгаркі агонь
(Меркне цыгарки вогонь)

Сінь настаялася ў далі,
Звоніць на вулцы трамвай,
Сэрца на вогненнай п'алі –
Ну і няхай...

Ў скрыню лісты пакладу я,
Кропля зляціць да папер,
Думаю ў ноч маладую,
Можа, успомніць цяпер?..

Думаю ў ноч маладую,
Цьмее цыгаркі агонь...
Можа, сустрэну, знайду я?..

Вецер смяецца – каго?
Думаю ў ноч маладую,
Цьмее цыгаркі агонь...
Можа, сустрэну, знайду я?..

Вецер смяецца – каго?

Думаю ў ноч маладую,
Цьмее цыгаркі агонь...
Можа, сустрэну, знайду я?..

Вецер смяецца – каго?

Думаю ў ноч маладую...

1923

(Осінній вітер з Туркестану...)

Асенні вецер з Туркестана.
І зорка над тваім чалом,
і вочы ад кахання вянуць...

Шынель твой цалаваць быў здольны,
абмоткі з плямамі вады...
А вецер п'яны і свавольны
шпурляў у твар нам пыл і дым...

Асенні вецер з Туркестана.
І зорка над тваім чалом,
і вочы ад кахання вянуць.

1923

(О кучері ясні і очі Беатріче...)

О, локан залаты і вочы Беатрычэ,
вы зноў у сне маім няясныя, як дым.
І зноў, як і тады, рахманае аблічча
вішнёва зацвіло пад позіркам маім...

Ці сню цябе я зноў?.. Твой дотык выпадковы,
як электрычны ток, у скроні й жылы б'е.
І словы зноў пякуць адчаем і любоўю,
Уборы шамацяць знаёмыя твае...

Вярнуся і зірну, як кучаравіць восень,
зашалясціць мне зноў ці лісце, ці «бывай»...
Растане вобраз твой, і знікне ў вуліц просінь
гадоў далёкі гук, і ценяў вабны грай.

Люстэркаў ціхі сум у цёмнай, стылай зале,
ты ля акна сваю састарваеш красу... –
растаў дзявочы сон у вечаровай далі,
не дапамог табе твой добры пан Ісус.

О, локан залаты і вочы Беатрычэ,
чаго ж вы ў сне маім няясныя, як дым?..
І зноўку, як тады, рахманае аблічча
вішнёва зацвіло пад позіркам маім...

1923

(Темні заплакані вуліці...)

Цемра заплаканай вуліцы.
Часам ускрыкне аўто.
Месяц над сценамі жмурыцца...
Дождж.

Міма прайшла, падзівілася
ў твар мне: – Хадзі ўжо сюды. –
Хто там на месяцы вілы ўзяў,
кроў на ілбе маладым?..

Смуглая кліча налётчыца,
і той, малінавы шаль
цёпла пад ветрам палошчацца...
стрэлы... гудкі... крокі ўдаль...

Пойдзе. А рукі заломлены.
Я ж нахілюся з акна.
Вочы расстайныя ў полімі...
У зубы – халодны наган.

Цемра заплаканай вуліцы.
Часам ускрыкне аўто.
Месяц над сценамі жмурыцца...
Дождж.

1923

(Одзвонила давно революція...)

Адзвінела даўно рэвалюцыя,
Чую, чую – бетоны крычаць...
І нікому цяпер не маюся я,
Жаль на сэрцы ляжыць, як пячаць.

І салодка смяюцца вітрыны,
а сняжынкі ў расстанні ляцяць...
Дзесь далёка цвітуць мандарыны
і задумліва хвалі шумяць...

1923

(Масліны в далі – чародою...)

Масліны ў далі – чародою,
нябёсаў хустка залатых,
а за акном хадзілі двое,
спяліся крыжам рукі ў іх.

Паўстаў другі за імі скоро,
крануў абрыс яе плячэй.
Нібы заззялі метэоры
скрозь расстраляны змрок вачэй.

Прамовіў штось... прасцёр ён рукі,
прыпаў ёй тварам да калень,
а за акном шумела глуха –
гадзіны біў халодны дзень...

І першы адышоў з журбою,
заплакаў дожджык і заціх,
а за акном хадзілі двое,
зліліся крыжам вусны ў іх.

1923

(Пам'ятаю, вишні доспівали...)

Памятаю, вішня даспявала,
сонечна ірдзеў яе наліў.
Ты на развітанне мне сказала:
«Я цябе знайду, дзе б ты ні быў...»

І ў цямрэчы ад пакут і стомы,
дзе расстрэлы і любоў да дна,
часта бачыў профіль твой знаёмы
я на тле жаўтлявага акна.

Сны мае аб вогненым мінулым...
Дзіўна, што жывым свой скочыў бой,
і што зліўся мне з гарматным гулам
голос свежы і наіўны твой...

Вось і сёння вішні даспяваюць
ад пяшчоты летняга цяпла.
Я цябе, як і заўжды, шукаю,
а мяне й дасюль ты не знайшла.

1923

(Смуглявий і стрункий...)

Смуглявы, зграбны стан. І золатам валоссе
на ветры шамаціць, віруе ўздоўж плячэй...
То заглядае дзень мясцовы стагалосы
ў той невядомы змрок палаючых вачэй...

І на тугой руцэ ярчэюць бранзалеты,
бы сустракае ён пакору – Суламіф.
Ой, чую, чую я: «Каханая, ну дзе ты,
а ці ўпадзем яшчэ ў траву з табою мы...

Пяшчоту персяў ты салодка без прынукі
прытуліш да грудзей абпаленых маіх?..»
І цягнуцца ў сусвет з пакутай палкай рукі,
шукаючы сваё каханне – Суламіф...

Фантазія мая! Між рэйкамі й гудкамі
навекі пракладзі гранёныя сляды.
і прошласць абдымі, ды ёй аб востры камень
ты галаву разьбі, каб толькі кроў і дым

пакінуць на зямлі, як зло няўмольнай долі,
ды знікнуць і яны ў завях хмар і хвіль...
Не торгнецца Зямля ў сваім шалёным коле,
а заблішчыць ярчэй на квадраільёны міль...

1923

(Магнолії лимонний дух...)

Магнолії лимонны дух,
салодка мрояць александры...

А ў небе як агні гранаты,
і думкі зорныя цвітуць...

О, мора гул! О, мора гул...

І шапаценне хваль на пляжы.

Там песцяць снежную смугу
марозу палкія масажы.

Мы хвалі любім, хвалі любім,
бо з хваль народжаныя мы.

О, прытулі ж ты вішні-губы
мне да самотнай галавы!

Хвіліна б'е, хвіліна б'е...

Я чую, як бягуць секунды,

Я бачу космасы ў траве,

ў тваіх вачах – зарніцы бунту.

Магнолії лимонны дух,
салодка мрояць александры...

А ў небе як агні гранаты,
і думкі зорныя цвітуць...

1923

(Вже в золоті лани, і вітре кличе зорі...)

У золаце палі, і вецер кліча зоркі
з сабою ў бур'яны гуляць у «гулая»¹.
І змалацілі хлеб, і стынуць панадворкі,
і халадзее сад. Ды не самотны я.

Агонь тваіх вачэй – у сінім задуменні, –
нястомна, п'яна п'ю. І кожны міг блішчыць
праменнем скрозь акно і млее на калене
аголеным тваім... а лісце шамацьць...

І б'юцца кроплі ў шкло, і пырскаюць па сценах;
я ж чую – журавель удалечы крычыць
сваё «курлы, курлы» адвечна і нязменна...
Схіліўся маладзік – каля каленяў спіць.

І вось прачнуўся ён, твае цалуе пальцы,
Каб хустай з ружаў твар і сцэгны залаціць –
кахання ціхі дар маёй маленькай Гальцы,
яе цалуе зноў, цалуе і ляціць

над полем залатым, дзе вецер кліча зоркі
з сабой у бур'яны гуляць у «гулая».
І змалацілі хлеб, і стынуць панадворкі,
і халадзее сад... Ды не раўную я.

1923

¹ Г. зн. у хованкі. (*Заўв. перакл.*).

Чыгунка

Урываек з паэмы

(Залізніцця)

Навёў на мушку знак трызубы,
Нервова аддало ў руцэ...
Як малітоўна звялі губы,
Сляза сцякае па шчацэ!..

Раскінуў рукі, – «Мама, мама!»
О, браце любы, родны мой!
То ж я здранцвелымі рукамі
Дакладна ў лоб пацэліў твой.

Як цемра нахіліла неба,
імчацца там мільярды душ...
Дзе словы мне знайсці, бо трэба,
калі дадому я прыду?..

Ляжыць. А ў небе – грай грачыны
і чуць чыгункі дальні гул...
Цалую роднасць вуснаў сініх
І на агонь бягу, бягу...

А грывы хвалямі ў паветры,
Дагістарычны ў небе крык
Хай кулі выюць хітра ў нетрах,
Цяпер я, хлопцы, бальшавік!..

1924

З акна (З вікна)

І. Дняпроўскаму

Конь вока прыжмурыў шалёна, крывава...
Хрыбет перабіла – ударам трамвая...
Трамвай – на хвіліну... І зноўку за справу –
Імчыцца далей і ў завулку знікае.

Хто чуў, як ад распачы колы галосаць,
калі пераедуць ці горла, ці ногі...
Так конь адзінокі з хрыпеннем узносіў
Свой распачны лямант да конскага бога.

У лужы вішнёвай, густой ад марозу,
Знікалі тады грацыёзна сняжынкі...
Конь плакаў... і мерзлі, і падалі слёзы,
Ды раптам з'явілася знекуль жанчынка.

Трывожная, струнка я ў шлеме зялёным, –
спыніла пакуты рукою з наганам –
у вочы жывыя – жалезам калёным...
А ў небе сняжынкі хісталіся п'яна..

А ў небе: зара разляпіла плакаты,
а міма – са спевам з вакзала калоны.
Павезлі каня. Толькі бачыў праз краты,
як лужыну злізваў сабака будзённа.

1924

(По брудному місту я блукаю...)

Я па брудным горадзе блукаю.
Чорным небам дума ўжо саспела.
І баліць, баліць, калі ўзгадаю
я аб ёй, маёй незразумелай.

Выйду з места. Сінню акіяна
ўсё блішчыць пад месячным апалам.
Стогне парк у месячным убранні:
засталося жыць яму так мала.

Неба лье няведамья гамы,
У вячэрні чую «алілуя».
Восень зноў шамрэе пад нагамі,
з ціхім болем дрэвы я цалую.

Зноўку горад. Вулачка старая.
У будынку тым маё каханне.
Міма йду. У твар – званкі трамваяў.
Можа, выйдзе і прыхільна гляне.

Ды няма. Не хоча ці не можа.
Я іду... нутро дадому кліча.
І як патанаю ў сне трывожна,
Мроіцца заўжды яе аблічча...

1924

(Я води наберу на долоню...)

Я вады набяру на далоні,
а між пальцаў на хвалі – агонь,
як на цёмным і цёплым улонні
Ізмуреды пагляду твайго...

Ізмурудаў, смарагдаў праменні,
а між імі – рубінаў мячы.
І – упаў я ў слязах на калені,
на малітву з табою ўначы.

Можа, ранак ужо за вадою –
толькі пеўня не будзе чуваць;
быццам любая, ветрык рукою
валасы мае будзе трапаць.

1924

(Чайнік крычыць, – на дарогу...)

Чайнік крычыць – на дарогу...
Пераліваецца зноў...
Тонкая ў сэрцы трывога,
можа, трывога вякоў?!

Чайнік крычыць – на дарогу...
Можа, абрэз трэба мне:
ў буру – на чорта і Бога
зноўку гасцінец памкне...

Ў небе – чырвонцы, чырвонцы...
І на базары – яны...
Гнеў мой узняўся ад донца,
льецца і ў яву, і ў сны.

Чайнік крычыць – на дарогу...
Спеў разліваецца зноў...
Дзіўная ў сэрцы трывога,
можа, трывога вякоў?..

1924

(Підіймається місяць над містом...)

Узыходзіць над горадам месяц,
да мяне зазірае ў акно.
Выплывае скрозь лісце, скрозь вецце,
што было і мінула даўно.

Пацалункі і крыкі «да зброі»,
расцвітала й гуло з вышыні,
дзе сяло, ля царкоўкі старое
ад зары залаціла тыны.

А пра сумнае ўзгадваць не варта,
кожны лёс сам сабе абіраў.
Камянец – тут ігрушы на варце
я ў Пятлюравым садзе ірваў.

На маю на мурзатую музу
што ж магу я цяпер абмяняць?..
Каля рэчкі пяклі кукурузу,
на муштру мы хадзілі штодня.

Потым: рэйкі ды холад вагонны,
але з песнямі цёпла было.
Потым: мора і вецер салёны,
дзе каханне маё расцвіло.

Гэй, вы, сонца, і ранкі, і вецер,
мабыць, так вас не любіць ніхто.
На палонным – сінеча адмецін,
і ў кішэні партыйны квіток.

А цяпер я адзін. Толькі месяц
узыходзіць вячэрняй парой,
і дрыжыць, і хістаецца вецце
ад ягонай слязы залатой.

1924

(Глянув я на море – засиніли чари...)

Я зірнуў на мора – засінелі чары...
Як праменні ў хвалі, разгубіўся я.
Можа, то не мора, не з бурштыну хмары,
не абшар кармінны, а душа мая?!

Можа, то не мора, а каханай косы,
і такі маленькі я на іх ляжу...
А яно вясёлкай навакол спялося,
цішыня наўкола, толькі хваляў шум.

Мора, маё мора, я ў твае абдымкі –
маладым дэльфінам на валоў рады.
Вымі ты душу мне, сэрца маё вымі
хай над Арыёнам свецяцца заўжды.

На цябе праменнем зорныя вышыні
праз грудзей халоднасць будуць вечна ззяць.
І ў твае нязнана-зорныя глыбіні
на праменні гэтым апушчуся я.

1924

(Життя – не дим і не омана...)

Жыщцё – не дым і не падманы.
А можа, не? А што, як не?..
Бо сёння зноў паніклі п'яна
мае вербены на вакне.

На калідоры спеваў гукі –
курсанты з лекцыі ідуць.
Ды я твой позірк блізарукі
Ніяк вачыма не знайду.

Пралескі ў лесе ты збірала,
прыйшла – і ясна стала мне.
Як пахнуць вусны снегам талым
і сонцам – кудзеркі твае!

Яны цалуюць шыю, плечы,
збягаюць радасна да ног.
А ў вокны зазірае вечар
і мне ўсміхаецца, дальбог!

Прыйшла... І сэрца зноў растане...
Табе ўсе словы ад мяне!
Але чаго ж паніклі п'яна
мае вербены на вакне?..

1924

(Небо і хмари – мов листя торішнє...)

Неба і хмари – як лісце старое.
Сонна ў сінечы, салоўка пяе.
Мы – не чужыя на свеце з табою.
Дзе ж хоць бы слоўка на слёзы мае?..

Хочаш?.. Паверу і ў чорта, і ў Бога...
Я ж ля цябе і я толькі табе...
Быццам травінка, што нікне пад ногі,
мілья мройныя ногі твае.

Хочаш?.. На скалах – уніз галавою,
голаў і сэрца аб іх разаб'ю...
Толькі ўзмахні на расстанне рукою,
толькі скажы на расстанне: «Люблю».

На валасы ўпалі росы, на скроні, –
Ўпала слязою на сэрца любоў,
цёпла і млява скаўзнула па броні
і не патрапіла дзеўчыне ў кроў...

Неба і хмари – як лісце старое.
Сонна ў сінечы, салоўка пяе.
Мы – не чужыя на свеце з табою.
Дзе ж хоць бы слоўка на слёзы мае?..

1924

(І пішов я тоді до Петлюри...)

І пайшоў я тады да Пятлюры,
бо ў мяне і штаноў не было.
Колькі ўсіх нас у той авантуры
ад чырвонае кулі лягло.

Мы прайшлі залатымі палямі,
праз агонь і блакіт мы прайшлі,
і навекі, навекі за намі
чуб прыгожы, пагоны ды шлык.

Можа, сэрца сваё мы парвалі,
можа, сэрца парвалі ў баях...
Як зайграюць «Ахвярай вы палі...»,
галавой б'ецца ў сцены мой жах...

Да мяне друг кіруецца прама,
як дзіцёнка, пад рукі бярэ...
О, мая рэвалюцыя, мама,
можа сын твой ад болю памрэ!

1924

(Море – в берег, і сині одгони...)

Мора – ў бераг. Адлівы сінеюць,
так знаёма і цёпла шумяць.
Захад, быццам бурштын, чырванее,
Сілуэтам цямнее зямля.

Хмары – ў хмары, і горы – на горы, –
вечна разам, нібыта сям'я.
Але ты не такая, што учора,
не такі, як учора, і я.

Зморшчкі мілья вусны змянілі
І на вочы лягла каламуць...
Паміраем мы кожнае хвілі,
але вечна ўспаміны жывуць.

Толькі снім пра сябе мы і марым,
можа, гэта не ты і не я?..
Толькі неба, ды вецер і хмары,
толькі хвалі ды хвоі шумяць...

Спеў птушыны мне чуецца ценькі.
І не знаю, навошта ўзгадаў:
на вярбе, калі быў я маленькім,
мне мой бацька варэнікі рваў.

Мы спыніць анічога не ў сіле
і ніколі не зможам вярнуць.
Паміраем мы кожнае хвілі,
але вечна ўспаміны жывуць.

1924

Каханне

(Любов)

Кахаю вас. Чаму? Не знаю.
Ды толькі кроў мая пячэ
і ў жылах муку разлівае
сінечай залатых вачэй...

Кахаю вас, стварэнне зману!
О, шолах вашага манто!
Кахаю вас пяшчотна й п'яна,
як не кахае вас ніхто.

Не ведаю, вясны хто хоча.
Шумяць і дрэвы, і трава...
Як прыгадаю вашы вочы,
ураз цяжэе галава.

Памерлі кветкі па дарозе:
Хтось іх згубіў ужо даўно.
Я вас пільную на парозе,
калі вы ідзяце ў кіно.

За вамі нэпмана заганы –
няможна зубы залаціць.
Салодкі водар вее п'яны
за вамі – «Лёрыган Каці»¹...

А неба чорнае й пустое...
Там толькі ветру шум і гнеў!..
Няўжо ім не забыць пра тое,
што я з рабочых тут саспеў?

Мне зоркай-знічкай, што шалее,
няёмка жыць сярод абраз!
Трумо ў кіно і латарэя
для тых, што йшлі на смерць за нас,

а з імі й я... Бывайце, кветкі!
Я ўжо не той, я вам чужы.
Мне толькі плакаць і жалецца
ды клікаць Інаў ці Марый...

О, пачакай, мой дэман зману!
Дай слухаць шум твайго манто...
Кахаю вас пяшчотна й п'яна,
як не кахае вас ніхто.

¹ Вядомы гатунак парфумы, вынайздзены ў 1905 г. французскім парфумерам Франсуа Каці. (*Заўв. рэд.*)

Раяль рыдае й галасамі
крычыць: – Цалуй яе, цалуй!.. –
Бяру білет і йду за вамі –
у аксамітных лож імглу.

То сон – не больш. Я, неразумны,
Паглядам плечы й вусны п'ю.
То ты французскаю парфумай
скруціла галаву маю!

А на экране хмары бурыць
аэраплан, імчыць зямля...
О, колькі, колькі каля муру
такіх, як ты, я расстраляў!

Але чаму ж, калі на вочы,
на іх сінечу гляну я,
так па-вар'яцку кроў клякоча
і сэрца не спыніць ніяк?..

1925

(Ну чому ті хвилини кохання...)

Ну чаму тья хвілі кахання
не магу я забыць аніяк!?
Дзесь далёка – у белым убранні –
мая любая ўжо не мая.

Так. Канец. І не вернуцца страты.
Я ж у сінім пакоі сяджу.
Мае вусны фарбуюць дзяўчаты,
прыбіраюць мяне, як раджу́.

Хутка-хутка ісці аж за грані
мне з прастрэленым мёртвым чалом,
а пакуль у начным рэстаране
я душу заліваю віном.

Ліза, Воля і Вера, і Ніна...
Слёзы й вусны, што я цалаваў...
Дык зайграй жа ты мне, піяніна,
Пра юнацтва, што я змарнаваў!

Згадкі круцяць віры ў карагодзе.
Хто ў жыцці вас не любіць, кляне!..
Я ж забыў, як калісь на заводзе
ўсе «Валодзька!» гукалі мяне.

Вось у бездань лячу напраткі я...
Шал баёў і кахання аціх...
Не цалуй ты цяпер нежывыя
фарбы вуснаў халодных маіх.

Ліза, Воля і Вера, і Ніна...
Слёзы й спевы, якія любіў...
Годзе, годзе, не грай, піяніна,
Пра юнацтва, што я загубіў!

1925

(Рани гніву...)

Раны гневу,
раны дзён...
Жураўліны крык
чуцён
голым гоням...
Голы гай
і чырвоны
небакрай.
Побач крокі,
сціск рукі...
Цешаць вока
Ветракі.
Кліча ў даль і
ўецца шлях...
І аблічча
ўсё ў слязах...

1925

(Білі акації будуть цвісти...)

Бела акацыі будуць цвісці
цёплаю месячнай ноччу,
морамі промень пачне залаціць
рэчку і вербы, і ўзбоччы...

Будзем ісці мы з табою тады
ў ветры пяшчотным да рання,
вып'ю я прагу вачэй маладых,
поўных туману каханья...

Плача салодка салоўка, пяе
так, як заўжды, без супыну...
Вабныя вусны і бровы твае,
як у маёй Украіны...

Вось у вянку йдзе яна, як вясна...
Сціснула крыкам сардэчным...
Гэта з'ядналіся ты і яна
ў вобраз адзіны навечна.

1927

Мазэна

Уступ да паэмы

(*Мазэна*)

Наўкола радасцяў так мала...
Які да д'ябла «дзень бадзёр!»,
калі мы крылы паламалі
ў палёце марным аж да зор.

Ад гневу й мукі я шалею,
бо вам спяваю ў дні журбы,
калі ўгару ідуць лакеі
й маўчаць рабы...

Калі і справы ўсе забыты,
і словы, быццам бы жарства...
Аб камень галаву разбі ты,
мая Ўкраіна – удава!

Як і раней, так і цяпер ты
Няздатная да добрых мэт.
Не ўмела жыць, дык хоць у смерці
Змажы як след!

Хадою гнеўнаю блукаю
Ў сваіх краях чужынцам я.
Пажарам вочы залівае
Мне ўсцяж трагедыя твая.

Нямы, адураны, забіты,
Няўжо не ўстаць табе ад ран?
Маскве ды Рэчы Паспалітай
Калісь шпурнуў цябе Багдан.

Пасля табе жадаў Мазэпа
Ад сэрца шчырага дабра...
Яму ж ты здрадзіла і стэпам
Пайшла рабыню Пятра.

Хіба не жах: сваёй жа зброі
Не маеш ты і ў дні журбот...
Так у цябе: два-тры героі,
А рэшта – волатаў разброд.

Так у цябе: усё безгалоўе,
Што на дрыгву «блакіт!» крычыць.
Калі б я мог, калі б я здолеў
Сваю Ўкраіну ўваскрасіць...

Твае шляхі – адчай і камень,
Чароўная, ды як на грэх,
Зямлю ты плодзіш байструкамі –
Дрыгвой і гноем – для пацех.

У галаве тваёй – макуха!
Хіба ты можаш жыць сама,
Ты – Польшчы ды Расеі шлюха,
Маларасейская турма.

Вядзі ж, вар'ятка, – хай загіну,
Хай на расстрэл свой пагляджу...
Я так люблю цябе, Ўкраіна,
Аж сам не знаю, што кажу.

Твой сын, ішоў я, калі трэба,
На абсмяянне й смерць не раз –
Той, што пракляў і Бога, й неба,
Абы табе быў добры час.

Я йшоў крывавымі жытамі
І зноў пайду, дзе гул, імгла,
Адно табе я зычу, мама,
Каб ты шчасліваю была.

1927

Таполі

Фрагмент з паэмы «Мазэпа»

(*Таполі*)

Чаму вы, дзеці Украіны,

Збягаеце да чужыны?

Матулі аднае сыны?

Яны ж лятуць, лятуць няспынна

Кудысь за сінюю мяжу,

І толькі вецер вее ў спіны...

І я з таполямі кажу,

Ўплятаючы ў іх шум свой голас

Праз час сівы, нібыта волас,

Збіваючы вякоў іржу:

«Куды, куды?» – Маўчаць туманы...

О, край ты мой, ідуць сыны,

Нібы індзейцы, паслухмяна,

Да братабойчае вайны,

Так за француза йшлі туземцы

І за ангельца ў змрок дуброў...

На бой іх гналі іншаземцы

Ліць за чужынцаў кроў братоў.

Вось так і мы. З нас цягнуць жылы,

Як з тых шатландцаў, што згубілі

І мову ў котлішчы чужым.

Кат сціснуў, быццам кот сініцу...
І ўрэшце засталася ім
Ад самастойнасці спадніца,
Што ім дазволілі надзець
І заплаціць крывёй гарачай
За славу Англіі... Не бачаць
Далёкія браты мае!
Па вас, гаротных, сэрца плача...
Шляхі такія ж ва Ўкраіны.
Двубой з сабой – я пазнаю
Ўсё праз трагедыю сваю.
Ды ў страшным змроку тых дарог
Расейскі брат ёй дапамог,
І ў дні кастрычніцкай расплаты
Разлезся ўшчэнт хамут пракляты.

1927

(Тебе любив, як ветер – небо...)

Цябе любіў, як вецер – неба,
ў агні сумневаў і абраз,
Нашто ўдавала без патрэбы,
ты закаханую не раз?..
Цябе любіў, як вецер – ружу,
Ў тузе салодкай, у журбе...
Але няшчырасці не мушу
прабачыць нават і табе.
Ты не любіла... Час расстання...
Схапіў нясцерпны боль такі!..
Ды за ілюзію кахання
табе я ўдзячны на вякі.

1927

Сад

Урывак

Агні навалы бушавалі
І секлі, й рэзалі наш сад...
А мы глядзелі ўсё назад
і па мінулым сумавалі...

Рукамі ўласнымі турму
стваралі мы сабе адвечна...
Я праклінаю вас, каму
глядзець назад заўжды бяспечна!

Браты нас бралі на штыкі
за слова, што праўдзіва свеціць...
Вы ж разумееце, – вякі
не зналі мы, чые ж мы дзеці!..

Хтось нам загнаў у сэрца шыла,
дарма чакалі мы вясны...
У дзіўным садзе рэй вяршылі
цяпер пянькі ды бур'яны.

На струны каты наша жылле
цягнулі з рук, як сон, худых...
Музыкаў з нас сабе купілі,
каб граць для іх на струнах тых.

1928

Сад шуміць (Сад шуміць)

Зноўку ты?.. О, любая, ці сон, ці,
Як даўней, я да цябе прыйшоў,
Залатымі літарамі сонца
на сцяжынцы піша пра любоў...

Мы ідзём, і шумнаю гурмою
залівае сэрца, быццам спеў...
Над табой, пяшчотнай, над табою
Белакрыла лебедзь пралацеў...

Не, то сон, то сон... Цябе не маю.
Толькі боль самотны на вякі...
Сіні вечар сумна дагарае,
залівае кроўю ветракі...

Грукат капытоў праз тын і межы
Чутны аж ад моста за вярсту.
Сад шуміць. Акно я разнасцежыў...
Пахне мёдам: яблыні цвітуць.

Далячынь пабліскае чырвоным,
як агні прасвечваюць імжу.
Твар стуліўшы ў халадку далоняў,
я чакаю, слухаю, гляджу...

Узмахнулі крылы нада мною,
І прымроілася мне ў той міг,
быццам ты журботнаю хадою
ў белых строях тут прайшла сваіх.

Зоры ў небе – сіняю мярэжай,
успамін цурчыць жывой вадой...
Сад шуміць... Акно я разнасцежыў...
Заглядае месяц у пакой.

1928

Ліст

(Ліст)

Пра што Вам напісаць? Пра дальні шум акацый,
Пра бель пялёсткаў, што развеяны вакол?..
Пра тое, што адзін і сны мне часта сняцца,
Што восень за вакном?!

Што адцвілі гады і Вас няма са мною,
Што не вярнуўся я ў прыветным шуме дрэў
Туды, дзе за мастком пасёлак над ракою
І пах вуголля нас даўно калісьці грэў...

І што ўспамінаў квет завеяла снягамі
Халодная рука бязлітаснай зімы,
Што сцежак тых няма, дзе мы хадзілі з Вамі,
Каліны над стаўком, дзе бачыліся мы...

Заплаканы абраз мінулае любові
Між зоркамі плыве... Ноч млее ля стаўка!
І доўга я гляджу на сум радкоў нервовых
Што вывела калісь каханая рука...

1928

(Уже не сню я про бої, про погляди імлісті...)

Ужо не сню я ні баеў, ні поглядаў імглістых.
Зрывае дні жыццё маё, як быццам вецер лісце.
Хаджу і марамі гару.
О, дум асенніх зграі!
Люблю натоўпу шум і рух, у ім я патанаю.

Усё ўсміхаюся агню, што зоркай-марай млее...
Здаецца, я чужым жыву жыццём і палымнею.
Я і ў нябесным малацэ, і ў гэтым юным ветры,
І ў гэтай дзеўчыны ў руцэ, і ў балаголе гэтым.

Асеннім колерам цвітуць травы ў садах кілімы,
З партфелямі натоўпы йдуць,
ды міма, міма, міма...

Ідзе, плыве гурмы змяя без ліку і без краю...
Між іх і дзеўчына мая, якой пакуль не знаю.
О, сонца...

Сню цяпло я над пакутамі, над брудам.
Хай сум вакол – а я іду й дару усмешкі людзям.

1928

(І знову дні руді та бурі...)

І зноў да дзён рудых ды бурых
і шчасце просіцца, і сум!
Але не зменім мы на буры
Сваіх рыданняў спеўны тлум.

Няўжо не згіне лёс пракляты,
каб не казаў ніхто пра нас,
што мы – наіўныя цяляты
ў той цяжкі навальнічны час!?

Няўжо няможна быць народам,
усім сказаць, што ёсць ты, ці
што страшна нам да ціхіх водаў
праз косткі родныя ісці...

1930

(Я Вас любив, а Ви ніколи...)

Я Вас кахаў, але ніколі
Мяне кахаць Вы не маглі,
Ды вось пагасла сонца кола,
І ружы хутка адцвілі.

Нібы падцятыя лязом,
Як светлыя мае надзеі,
Жыць у святле яны хацелі
З маленнем і слязьмі кустом!

Але каханьня не закрэсліць,
Што гэтак ззяла ў іх слязах...
Яны памерлі, ды ўваскрэснуць
У закаханых тых радках!

1931

Марыі

(Маріі)

Калі б памножыць нам любоў усіх людзей,
што ўжо была, што ёсць, што потым будзе,
то будзе ноч. Мая ж любоў – як дзень,
не знаюць пачуцця такога людзі.

Калі б сабраць нам зоркі ўсіх начэй
і сонцы ўсіх нябёс, ва ўсёй прыродзе, –
маёй любові полымя ярчэй
за сонцы ўсе, на тысячы стагоддзяў.

Калі б сабраць нам кветкі ўсіх планет,
што ўсцяж пад зоркамі калыша вецер, –
маёй любові водар ва ўсім свеце
мацнейшы, бо такіх не ведаў свет.

Калі б сабраць красунь усіх вякоў,
хай паўз мяне яны ідуць без краю, –
Марыі я на іх не прамяню,
Мой спеў да іх туліцца не гатоў.

Калі б іх позіркі ў адзіны зліць,
каб ён адно свяціў мне ў сэрца гожа, –
тваіх вачэй яму не замяніць,
і ён зачараваць мяне не зможа.

З якіх жа зор зляцела ты сюды,
што спевы пра цябе ясней за ранне?
Свяці ж ты мне, свяці ты мне заўжды
ярчэй ад зор, адзіная зара мне!

1931

(Мені ти приснилась давно...)

Саснілася мне ты даўно,
у думы ўвайшла ты ў мае.
Я мора люблю, бо яно
нагадае вочы твае.

Адкрыў я да сонца акно –
праменьчыкаў рой паўстае...
Я неба люблю, бо яно
нагадае вочы твае.

Усцешваюць кветкі вясны,
калі салавейка пяс,
люблю я фіялкі: яны
нагадаюць вочы твае.

1931

(Наближення зими у всьому серце чує...)

Зноў надыход зімы ва ўсім душа адчуе:
і ў шолыху лісця, і ў ветры, і ў палях, –
чакаюць, што блакіт снягамі завіруе,
і срэбным стане сад, і забялее шлях.

Зноў надыход зімы... Птушыных песняў гукі
стаіліся ў садах, ля дрэваў цень залёг...
Сінее далячынь, зямля ў слязах разлукі
І з летам, і з цяплом у мроіве дарог...

Зноў надыход зімы. Бярозы белакора
рыхтуюцца да сну пад ветру ціхі свіст.
І падае з галля – у залатой пакоры –
апошні жоўты ліст.

1931

(Вивчайте, любіть свою мову...)

Вучы і любі сваю мову,
як светласць Айчыны любі,
як пошум сцягоў шматвяковы,
як роднага неба блакіт.

У сэрцы тваім хай любові
не згасне свяшчэнны агонь,
бы ў першым прамоўленым слове
на мове народа свайго.

Як сонца спрадвечнага кола,
што крэсліць у небе пуці,
любі сваю мову й ніколі
яе не забудзь у жыцці.

Мы з ёю вядомыя ўсюды,
усё ў ёй, што трэба нам, ёсць,
а хто сваю мову забудзе,
той сэрца забудзе сваё.

Яна, як усход пурпуровы,
як думак узнёслых палёт,
і там, дзе гучыць наша мова,
жыць будзе ўкраінскі народ.

Народ наш адолеў і войны,
і рупна засеяў раллю.
Адно пашаноты той годны,
хто мову шануе сваю.

1931

(Сині травы, даль кармінна...)

Сінню – травы, даль – кармінама.
Рэчкі мройны луг.
Мірціцца ў сьайве даліна
І агні наўкруг.

Там і дом мой, і шыпшына,
Што калісьці рваў.
З карымі вачмі дзяўчына,
што кахаў – не ўзяў.

Там над гаем, там над краем –
удалечыні –
родных птушак грай спявае
і зарніц агні.

Там за гаем, за ракою
сіняе акно.
Там стаялі пад вярбою
мы з табой даўно.

Плачуць струны на гітары –
срэбны пераліў.
Здрадзіў я вачам тым карым,
тыя дні забыў.

Толькі сніцца: даль – кармінам,
сіні пошум траў,
з карымі вачмі дзяўчына,
што кахаў – не ўзяў.

1931

(Це було на острові Цейлоні...)

То было на востраве Цэйлоне,
дзе цвітуць вясёлкава гаі.
Цалаваў мне вузкія далоні
правадыр, што з племені Аі.

Асцярожна браў мяне за грудзі,
з радасці заплакаў, як хлапчо...
І дрыжалі стрэлы – у атруце, –
за яго пахіленым плячом...

А калі на сходы парахода
я ўзышла...О, мора, о, любоў!..
Як яго ні клікала, ды шкода,
правадыр за мною не пайшоў.

То было на востраве Цэйлоне,
дзе цвітуць вялікія гаі.
Не цалуе больш маіх далоняў
правадыр, што з племені Аі.

1931

(Чи знаєш ти світання в полі...)

Ці знаєш ты світанні ў полі
або ў замроеных садах,
калі ад шчасця мімаволі
аж слёзы ззяюць на вачах?

Птушыны пошчак, вее вецер,
нібы ў дзіцячай той гульбе
трава і кветкі, нават вецце
імкнецца ў песні да цябе.

А ты ідзеш. На небакраі
агнёў краса зіхціць здаля!
І ў лад з прыродаю спявае
душа ўлюбёная твая.

І толькі сэрца б'ецца дужа.
Здаецца, так бы вечна йшоў...
Калі ты знаєш гэта, дружа, –
ты знаєш нешта й пра любоў.

1931

(Я люблю, коли в листя зелене...)

Я люблю, калі лісцем зялёным
дрэвы зноў апранае вясна,
і пад ветрам хістаюцца клёны,
і спявае далін цаліна.

Задуменнасць тых даляў без краю
зачароўвае думкі мае,
калі жыта ў палях даспявае
і ў гаёчку зязюля куе.

І так добра пад небам глыбокім
углядацца ў дняпроўскі блакіт,
як пад ветру замроеным крокам
жоўты ліст адлятае ў нябыт...

Я люблю і сінечы прасторы,
і яркавых снягоў белізну,
і на шыбах марозных ўзоры,
што нагадваюць сэрцу вясну.

1931

(Люблю я море в шумний час прыбою...)

Люблю я мора ў шумны час прыбою,
калі яно за валам вал нясе.

Але мацней у чарах супакою
люблю, як мора марыць, пакрысе...

Люблю цябе такою гаварлівай,
як не любіў, прызнаюся, даўней,
Але, маё гарэзлівае дзіва,
калі маўчыш, люблю цябе мацней...

1931

Марыя

(*Марія*)

Задумлівы вецер, завулка старыя,
Ідуць мінакі безупынным прыбоем,
І я паміж імі – паўнюткаі табою,
гараць ліхтары, быццам шэпчуць:
«Марыя!..»

І сэрца салодка сціскаецца – ные,
нібы дзіўны сон мне, нябачаны сніцца...
І хочацца ў неба ўзляцець, як сініцы,
Дзе зоркі з вышыняў міргаюць:
«Марыя!..»

І песні ў душы маёй спеюць такія,
бы вырвацца хочуць нястрымна на волю...
Вясна ўжо прыйшла, прачынаецца голле,
І шэпча да неба пяшчотна:
«Марыя!..»

Дзе мора сільны выспы паўднёвыя мае,
там далі не тыя, як тут, ва Ўкраіне.
Стаяць кіпарысы, і хвалі пад імі
нязменна і стройна мне шэпчуць:
«Марыя!..»

Іду, шлях крылаты світанак акрые –
мяне павядзе да прастораў шчаслівых...
А з вуснаў злятае ў памысным парыве
імя – мне адзінае ў свеце:
«Марыя!..»

1931

(Знов село. По блакітному трапу...)

Зноў сяло. Па блакіце расістым
сонца ўсходзіць над марывам ніў.
Палітон, капялюш... Я – фарсісты
крочу там, дзе ў сярмяжцы хадзіў.

Тое лета не можа забыцца:
апрануў я, смуглявы юнак,
калі змог да завода прыбіцца,
не сярмяжку, а ладны пінжак.

Час імкнуў сілуэтамі станцый
і паўсюль зараніцамі граў,
калі я вастравокім паўстанцам
на шынель свой пінжак прамяняў.

А калі адгуло ўсё і пікі
мы змянілі на пёры, і што? –
ў «Цэрабкопе» прыдбаў чаравікі,
стаў насіць капялюш, паліто.

Я жыцця ўжо запоўніў анкету,
першы прыз у баі я здабыў.
І смуглявым, пяшчотным паэтам
перад котлішчам родным застыў.

Як тады, у правулак, садамі,
я паўз вербы прайшоў, цераз гаць...
Ды не выйдуць мяне каля брамы
ні сястра, ні Сярко сустракаць.

Згінуў бацька і брата не стала.
Спяць пад крыжам яны край сяла...
Нашу хату даўно паламалі,
што і нашаю век не была.

Шчокі чуюць, як коцяцца перлы
цёпла й ціха... Вяртацца пара.
Санітаркаю юнай памерла
тут ад тыфу сыпнога сястра.

А другая нядаўна – ад раку.
Колькі слёз я, у скрусе, праліў!
А старога й глухога сабаку
я ад жалю з нагана забіў.

Вось і школы муры і бардзюры,
і бягуць да мяне шкаляры...
– То – паэт наш, Валодзька Сасюра! –
Іх усмешкі – што квецень зары...

– Ты чаму апрануўся буржум?
Твой фасон не прыносіць добра... –
І мне «Зиму Червону» цытуе,
крытыкуе мяне дзетвара.

Вось настаўнік... Аб тым і аб гэтым
размаўляем. Плынь згадак нясе...
– Я не знаў, што мой вучань паэтам,
украінскім паэтам ўзрасце...–

кажа ён. Закурыў я цыгарку,
ён таксама. Ўспамінаў прыліў!
Узгадалі і школьную арку,
дзе я ўпотаў цыгаркі паліў.

Марыў быць я тады інжынерам,
выйсці з броду на сонечны шлях...
Біў з рагаткі сабак, сілу мераў,
каля школы хадзіў на руках...

Развіталіся. Дожджык лагодны...
Марыў я... – як даўно ўсё было... –
што вярнуся я ў вопратцы моднай
з гаманлівага места ў сяло...

Ах ты, свет летуценняў дзіцячы,
як смуга за далёкім акном...
Над сялом неба восені плача,
дым заводу плыве над сялом...

Працаваць, працаваць безумоўна!
Бо не вернеш хвілін з небыцця!
Не! Зусім я яшчэ не запоўніў
залатое анкеты жыцця.

1932

(Облітають квіти, обриває вітер...)

Аблятаюць кветкі, вецер абрывае
сумныя пялёсткі ў сіняй цішыні.
Па садах пустэльных важна праплывае
восень залатая на сваім кані.

Наўздагон за летам у абшар далёкі
Восень-сінявочку вабіць цеплыня.
Дзе капыт уткнецца – вяне ўсё навокал,
З золата капыт у чорнага каня.

Аблятаюць кветкі, вецер абрывае
сумныя пялёсткі й кідае кругом.
Нейкую пакору ціша разлівае,
белая бярозка мерзне пад акном.

1938

Раяль

(Рояль)

Сіні месяц пачварнай гульнію
апраменіў узор на акне,
і рыдае раяль за сцяною –
мо пра тое, што ўсё праміне.

Ад рыданняў расчуліцца можна.
Што ты, сэрца маё, замаўчы!
Хто душу ў тым клавiры трывожна
вылівае слязьмі паначы.

Што згубіў ты ці што ты згубіла,
што трывожыш душу так маю?
Гукаў гэтых чароўную сілу
ўсё мацней і мацней я люблю.

Але раптам рыданні змяніла
песня шчасця, як цемру – святлынь,
маё сэрца на вогненных крылах
затуліла ў блакіт далячынь.

Гэй, ты, спеўны мой лёс-салавейка,
доля, што доўга гнанай была!
Як я рад за душу чалавека,
бо яна зноў уцеху знайшла.

Грай жа, грай! Я ўсім сэрцам з табою,
нам жыццё толькі шчасце дае.
І смяецца раяль за сцяною,
быццам чуе жаданні мае.

1938

(Я вітру спитаю: «Чи любить вона?»)

Я ў ветру спытаю: «Ці любіць яна?»
А вецер маўчыць... Поўня ў небе адна...
Я ў мора спытаю: «Ці родны я ёй?»
А мора маўчыць... Толькі ў сіні прыбой...
Я ў сонца спытаю: «Ці будзе кахаць?»
І вецер, і мора, і сонца маўчаць.

1938

Чаканні (Чекання)

Ціш. У паветры – ні руху.
Слоў дзе для песні знайду?
Скідвае цёпла і глуха
яблыкі сад на граду.

Сум у нябёс жураўліны,
Кветкі паніклі й кусты.
Выйду, а захад – шыпшынны,
гляну: а неба – як ты.

Хмарка плыве кучарава,
ціха, як сон, растае.
Сінню пад месяцам травы,
Вецер – уздыхі твае.

Я ўдаль працягваю рукі,
слухаю, клічу і жду...
Скідвае цёпла і глуха
яблыкі сад на граду.

1938

(Крізь огні у блакітнім тумані...)

Скрозь агні, у блакітным тумане,
скрозь вячэрнюю горада муць
ты ідзеш, і чароўна, вясняна
за табой кветкі ў снезе цвітуць.

Для мяне ты – як вечнасць нябёсаў,
што азораць з вышынь кожны міг.
Пра цябе песень склаў шматгалоссе,
Але ўсё ж – ты найлепшая з іх!..

1939

(Не погасни маревом, не розвійся сном...)

Ты не згасні мроівам, не развейся сном,
аблачынкай ласкавай за маім акном.
Не замоўкні песняю, я ж малюся ёй,
не завянь вяргіняю ты ў душы маёй.
Садам сонца радасным, як любімы край,
ты цвіці, жаданая, і не адцвітай.
Музыкаю ўлі ты ў жылы, слоў струмень,
каб вясёла пелася і жылося мне,
каб прамень у сэрцайку нашым не пагас,
каб нашчадкі зорныя не забылі нас.

1939

Асенні вечар

(Осі́нній вечір)

Асенні вечар. Клён сінее,
Над золатам сцяжынак змрок,
І павуцінне, й крык сірэны,
І малады расстайны крок...

Даўно, даўно... Бялеюць скроні...
Я не сказаў «даруй!» тады...
І шчасце ў хустачцы чырвонай
Сышло і знікла назаўжды.

А неба колеру апалу,
І восень тая ж – сінь, імгла...
Калі б, калі б юнацтва знала,
А старасць мудрая магла!

1939

(Не плач, матусю, не ридай...)

Не плач, матуля, не рыдай
І не губі ў снягах надзеі.
Як белы колер сад надзене,
Вярнуся я ў мой родны край.

Зайграюць песні без супынку
На свяце звольненых людзей.
На шынялі маім слязінкі
Ўсквітнеюць ад тваіх вачэй.

Да сонца ўздымецца каліна,
У яр з вадою снег збяжыць,
І брат сястру, і маці сына
Прыціснуць да грудзей, каб жыць.

1942

(Я знову плачу мимоволі...)

Зноў я расплакаўся міжволі...
Чаму?.. Ды хто б не плацаць змог.
Вось людзі, з жудаснай няволі,
Ідуць па ўзбочынах дарог...

«Бабуля!.. Як жа катавалі
Цябе... ўсе клацаў іх куроц...»
Яна ж ледзь чутна адказала:
«Ў мяне ты й не пытай, сыноч...»

Махнула ссохлаю рукою,
Пайшла... а сэрца – ёк ды ёк...
«Дзяўчына, што гэта з табою?
Дзе твой валошкавы вянок?

Дзяўчына, дзе твае каралі?
Хто загубіў іх паміж траў?...»
«Мае каралі злыдні скралі,
Вянок мой немец растаптаў...»

І вочы бліснулі... Як з пекла,
Металам сінім, што мячы...
«На агародзе я засекала
Яго сякераю ўначы...»

Плыве, ляціць журба няўлоўна,
Усё здаецца страшным сном.
Каля вайсковай той сталоўні,
Як цені, дзеці пад акном.

У іх руках вядзерцы з бляхі...
Зноў слёзы – памяць гэтых бед...
Тут з вамі, дзеткі-небаракі,
Байцы раздзяляць свой абед...

Яшчэ сплывуць крыві патокі.
Любоў і лютасць іх цана,
А перад намі шлях далёкі –
Да шчасця сэрца несці нам.

1943

(Любіть Україну, як сонце, любіть...)

Любіць Україну, як сонца, любіць,
як вецер, і травы, і воды...
І ў час, калі сонейка будзе свяціць,
любіць і ў часіну нягодаў.

Любіць Україну наяве і ў сне,
вішнёвую маці Ўкраіну,
краса яе вечная й новая мне,
як мовы напеў салаўіны.

Між братніх народаў прывабная ўсім,
зіхціць над вякамі сівымі...
Любіць Україну ўсім сэрцам сваім
і справамі ўсімі сваімі.

Для нас яна ў цэлым сусвеце адна –
у вольных прасторах для мары...
У зорках яна, ды і ў вербах яна,
і ў сэрцы – у кожным удары,
у кветцы, у птушцы, ў электраагнях,
і ў песні народнай, і ў думе,
ва ўсмешцы дзіцячай, дзявочых вачах,
сцягоў пачырвоненым шуме...

Як купіны тыя, што век не гараць,
у сцежках жыве, у дубровах,
у зыках гудкоў, у разлівах Дняпра,
і ў велічы хмар пурпуровых,

у громе баёў, што развевалі ў прах
навалу ў зялёных мундзірах,
штыхах, што з цягрэчы прабілі нам шлях
да вёснаў і светлых, і шчырых.

Юнак! Для яе хай твой смех прагучыць,
і плач да апошняй слязіны...

Другія народы няможна любіць,
калі не любіць Украіны!..

Дзяўчынка! Хай неба спрыяе табе
любіць у любую хвіліну.

Каханы любіць не захоча цябе,
калі ты не любіш Краіну...

У працы, ў каханні, ў баі не забыць,
як спеў, што лунае зарюю...

Любіць Украіну ўсім сэрцам, любіць –
і мы будзем вечнымі з ёю!

1944

(Шаллю зорі золотою...)

Хустай золку залатога
расцвітае старана.
Зорак нада мною многа, –
ты між зоркамі – адна.

Сэрца закахана млее,
як бяссонная струна.
Кветак колькі ў нас квітнее, –
ты між кветкамі – адна.

Месяц сад сяйвом асвеціць.
Ціша... Мроі давідна...
Ёсць адзіных шмат на свеце, –
між адзіных – ты адна.

1947

(Ніяк од щастя не засну я)

Ніяк ад шчасця не засну я,
бы горы ўпалі з плеч наўзбоч.
А чэрвень зоркамі гафтуе нябёсы ўноч.
І ціхі месячык у ззянні
над яварамі ўжо ўзышоў.
О, колькі музыкі ў маўчанні,
калі любоў!

1948

(Туди, де в синім неба морі...)

Туды, дзе ў сінім неба моры
нібы трымціць Чумацкі Шлях,
цябе ўзнясу я па-над зоры
ў маіх замроеных радках.

Любові поўны да знямогі,
я свечку запаліць хачу,
там, ля сузорнае дарогі,
яе, як зорку, засвячу.

Яна там будзе ззяць жаданнем,
здалёк – вітаннем скрозь прастор...
І будзеш ты, маё каханне,
найлепшая з нябесных зор!

1955

(Я выгадав тебе. А може, ні? Не знаю...)

Я выдумаў цябе. А можа, не? Не знаю.
Не любіш ты мяне. Ды і за што любіць?
Халоднае душы асенніх небакраяў
сум на тваім чале, лістоты млее медзь
журбой тваіх вачэй, не мне якія ззяюць
у марах, што ляцяць скрозь іх, наўзбоч, удаль...
Не любіш ты мяне. У мроіве адчаю
гарыць мая душа, і па мінулым жаль
на часткі сэрца рве, распырскваючы густа
на той паперы кроў загубленых надзей.
Ламаю пальцы я з нервовым тонкім хрустам,
хаджу з кута ў куток, сінь цішы ўсё мацней.
А месяц у акно лье холаду праменні...
Ён – як душа твая... Плыве, плыве імгла.
Ты – астра для мяне і сонца днём асеннім –
без паху прыгажосць і зьяне без цяпла.

1955

(І на душі нема печалі...)

З душы злятае сум няспынны,
здаецца: ты ўсё перамог.
Расістых ландышаў сцябліны
табе схіляюцца да ног.

Рука слязінкі не сцірае,
што быццам перліны расы.
А я даўно, даўно ўжо знаю,
што можна плакаць ад красы.

1955

(Маленьким хлопчиком додому...)

Дадому хлопчыкам-малечай
ішоў я ў полі ў шуме ніў
і ў камянях каля гняздзечка
саракапутіка злавіў.

Трымаў я моцна птушанятка,
і зіркалі з маёй рукі
спалоханыя вачаняткі,
пякучыя, што вугалькі.

Над ім квяцілася сінеча
і птушак шчасны спеў лунаў...
Няўжо сваёй рукою навечна
ў яго я волю адабраў?

І сціснуў сэрца жаль вялікі,
я пальцы растуліў: – Ану!..
І пырхнуў ён са шчасным крыкам
у сонечную вышыню...

1956

Дзяўчына
(*Дівчина*)

Ногі босыя,
пожня колецца,
косы русыя –
камсамоляцца.

Тварык жарам
у вочы вам кінецца,
вочы карыя –
украіняцца.

1956

Белыя кветкі

(Білі квіты)

Падаў снег ласкавы і спагадны,
Крыламі нас абдымаў ізноў...
І хацелі вечна так стаяць мы,
Першы снег і першая любоў...

Беллю кветкі рассыпала неба,
Як у казцы ўсё было наноў...
Мы маўчалі, слоў было не трэба,
Першы снег і першая любоў!..

Мы плылі шчаслівых на крылах,
Вечар той вясну да сэрца нёс!..
На шчаках тваіх да болю мілых
Вуснамі я піў брыльянты слёз...

Падаў снег ласкавы і спагадны,
Твае вочы зоркамі цвілі,
Рукі – у мае далоні ладам
Мілымі й лагоднымі ляглі!..

Падаў снег ласкавы і спагадны,
Крыламі нас абдымаў ізноў...
І хацелі вечна так стаяць мы,
Першы снег і першая любоў...

1957

(Блукае осінь. Безгомінням...)

Блукае восень. Ціхаплынна
блакіт цвіце ў яе вачах,
шуміць ў садах пад ветрам сінім
барвовы край яе плашча.

Яна з прысад сырых з тугою
рудое золата мяце,
і цяжкагрывы конь за ёю
на чорным повадзе ідзе.

На кветках шэрань, а не росы,
і недалёка ўжо да дня,
як сядзе восень жоўтакоса
на чарнагрывага каня,

Зірне на сум прысад з журбою
ў дыханні голаду й бяды
і ўдалеч з'едзе... А за ёю
снег будзе замятаць сляды...

1957

(Тінь... день... даль...)

Цень... дзень... даль...
Дзінь!.. Дзень!.. Сталь...
Тонуць паплавы ў тумане...
Ты з вачэй, маё каханне,
выплюхні свой жаль!
Не сумуй адна,
аблятаюць ціха клёны...
Ды свет будзе нам зялёным – расцвіце вясна!
Вечар... Даль...
Песня хваль...
Тонуць паплавы ў тумане...
Ты з вачэй, маё каханне,
выплюхні свой жаль!

1957

Расстралянае бяссмерце

Фрагмент паэмы

(Розстрілянае безсмерця)

О, колькі ў сэрцы сонца й злата!
Кажы, паэзія мая!
Пра геніяльнага Чарота
на струнах сэрца граю я,
хоць у крыві забітых грузка...
Ён быў Сасюрабеларускі...
І куля (з ёй сканаў у «герцы»¹)
нібы ў маім захрасла сэрцы.
«О, Беларусь, мая шыпшына,
зялёны ліст, чырвоны цвет!..»
спяваў калісь мой друг, паэт
вялікі, родны друг Дубоўка...
Але яго скруцілі лоўка,
што род вядуць наўпрост ад воўка...
У твар натхненне – пісталет...
І даспяваць не змог паэт.

¹ У зацятай битве (*укр.*).

Ён у Маскве і з барадою,
як у Тагора... Мой герой ты,
пакутнік мой за Беларусь!
Ці так, таварыш мой Пятрусь,
літкамісар, сябрук мой Броўка?
Шануй, любі, цані Дубоўку!
А далячынь вось-вось адродзіць,
сяйво світання... Стэп, як дым.
Па ім ідзе Аляксандравіч...
Яго я ведаў маладым,
смуглявым і такім заўзятым.
Цяпер нясе ён летаў груз.
Зваў і заву цябе я братам,
мой шматпакутны беларус!
Ад мук, што быццам землятрус,
не перастаў ты быць крылатым.
Хоць у жыцці ўжо іх не стала,
люблю я Коласа й Купалу,
як Багдановіча люблю,
люблю і нават ганаруся...
Ён – Лермантаў для Беларусі.
Гурло люблю, Гартнага Цішку...
За імі сэрца, ды не крышку,
баліць... Я вас усіх люблю,
тых, што суздром замілаваны
ў радзімых словаў акіяны!..

А колькі вас, мае сябры,
пасеклі, як гаі, бары,
што прасціралі ў неба кроны,
жывіца крапала чырвоным.
І я на беразе Дняпра
ўзгадаў Алеся Дудара,
дзявочыя паэта вусны...
Шумеў на сонцы ён, спяваў...
І вось, – падсечаны ўпаў...
Кат і на ім паставіў «точку»...
І кроўю капалі лісточкі...
Ў патыліцы ж малая ранка...
Вітаю і Максіма Танка,
і ўсіх, што сталі ў ладны рад,
каб замяніць мог – брата брат
і друга друг у роднай песні...

1960

(Простягни долоні, усміхнись мені...)

Працягни далоні, усміхніся мне!
Хмар барвовых коні мкнуцца ў снізне.
Прэч ад іх пужліва ў даль плыве імгла,
і зара ім грывы кроўю абліла...
Я ў тваім палоне, бы ў салодкім сне...
Працягни далоні, усміхніся мне.

1961

(Ось чайка блакітні прастори...)

Вось чайка блакіту прасторы
так распачна крыламі б'е,
нібыта шукае над морам
дні шчасця былыя свае.

Ні хмаркі па ўсім небакраі,
паўсюдна пустэчы пячаць.
А чайка над морам рыдае
ды хвалі шумяць і шумяць...

Нябёсы бяздушныя свецяць,
разгортваюць рання кумач...
Ледзь чутна даносіць мне вецер
душы адзінокае плач...

1963

ЗМЕСТ

*** (Сцэле стэп сувоі ладна...)	5
*** (Бязладна тарахціць па бруку дзень вар'яцкі...)	6
*** (Галаву разбіў я аб каменне неба...)	7
*** (Ластаўкі на сонцы, ластаўкі на сонцы...)	8
*** (Зары адсвет залатарогі...)	9
*** (Так ніхто не кахаў. Мо праз тысячы год...)	10
*** (Рыпнула дзвярыма восень...)	12
Стэп	13
Цьмее цыгаркі агонь	14
*** (Асенні вецер з Туркестана...)	15
*** (О, локан залаты і вочы Беатрычэ...)	16
*** (Цемра заплаканай вуліцы...)	17
*** (Адзвінела даўно рэвалюцыя...)	18
*** (Масліны ў далі – чарадою...)	19
*** (Памятаю, вішня даспявала...)	20
*** (Смуглявы, зграбны стан...)	21
*** (Магноліі лімонны дух...)	22
*** (У золаце палі, і вецер кліча зоркі...)	23
Чыгунка (урывак з паэмы)	24
З акна	25
*** (Я па брудным горадзе блукаю...)	26
*** (Я вады набяру на далоні...)	27
*** (Чайнік крычыць – на дарогу...)	28
*** (Узыходзіць над горадам месяц...)	29

*** (Я зірнуў на мора – засінелі чары...)	31
*** (Жыщцё – не дым і не падманы...)	32
*** (Неба і хмары – як лісце старое...)	33
*** (І пайшоў я тады да Пятлюры...)	34
*** (Мора – ў бераг. Адлівы сінеюць...)	35
Каханне	37
*** (Ну чаму тыя хвілі каханья...)	40
*** (Раны гневу...)	42
*** (Бела акацыі будуць цвісці...)	43
Мазэпа (уступ да паэмы)	44
Таполі (фрагмент з паэмы «Мазэпа»)	47
*** (Цябе любіў, як вецер – неба...)	49
Сад	50
Сад шуміць	51
Ліст	53
*** (Ужо не сню я ні баёў, ні поглядаў імглістых...)	54
*** (І зноў да дзён рудых ды бурых...)	55
*** (Я Вас кахаў, але ніколі...)	56
Марыі	57
*** (Саснілася мне ты даўно...)	59
*** (Зноў надыход зімы ва ўсім душа адчуе...)	60
*** (Вучы і любі сваю мову...)	61
*** (Сінню – травы, даль – кармінама...)	63
*** (То было на востраве Цэйлоне...)	65
*** (Ці знаеш ты світанні ў полі...)	66
*** (Я люблю, калі лісцем зялёным...)	67
*** (Люблю я мора ў шумны час прыбою...)	68

Марыя	69
*** (Зноў сяло. Па блакіце расістым...).....	71
*** (Аблятаюць кветкі, вецер абрывае...).....	74
Раяль.....	75
*** (Я ў ветру спытаю: «Ці любіць яна?»)	77
Чаканні	78
*** (Скрозь агні, у блакітным тумане...).....	79
*** (Ты не згасні мроівам, не развейся сном...).....	80
Асенні вечар	81
*** (Не плач, матуля, не рыдай...).....	82
*** (Зноў я расплакаўся міжволі...).....	83
*** (Любіць Украіну, як сонца, любіць...)	85
*** (Хустай золку залатога...).....	87
*** (Ніяк ад шчасця не засну я...).....	88
*** (Туды, дзе ў сінім неба моры...).....	89
*** (Я выдумаў цябе. А можа, не? Не знаю...).....	90
*** (З душы злятае сум няспынны...)	91
*** (Дадому хлопчыкам-малечай...)	92
Дзяўчына.....	93
Белыя кветкі	94
*** (Блукае восень. Ціхаплынна...).....	95
*** (Цень... дзень... даль...).....	96
Расстралянае бясмерце	97
*** (Працягні далоні, усміхніся мне...).....	100
*** (Вось чайка блакіту прасторы...)	101

У серыі «Паэты планеты»,
акрамя «Выбраных вершаў» Валадыміра Сасюры,
таксама ёсць у продажы зборнікі такіх паэтаў, як:

Сапфо	Хаім Нахман Бялік
Франчэска Петрарка	Баляслаў Лесьмян
П'ер дэ Рансар	Шандар Петэфі
Ўільям Шэкспір	Міхай Эмінэску
Ёган Вольфганг Гётэ	Ўільям Батлер Ейтс
Габрыэла Містраль	Эмілі Дыкінсан
Умар Хаям	Алесь Разанаў
Шарль Бадлер	Мацуа Басэ
Райнэр Марыя Рыльке	Геарг Тракль
Фрыдрых Гельдэрлін	Сяргій Жадан
Генрых Гайнэ	Рабіндранат Тагор
Гіём Апалінэр	Сэсар Вальеха
Эдгар По	Сігб'ёрн Обстфельдэр
Федэрыка Гарсія Лорка	Томас Стэрнз Эльёт
Джон Кітс	Арцюр Рэмбо
Рыгор Барадулін	Нікалоз Бараташвілі
Дзімча Дэбялянаў	Фрыдрых Шылер
Гай Валерый Катул	Умбэрта Саба
Яраслаў Вырхліцкі	Марк Валерый Марцыял
Ян Каханоўскі	Ўолт Ёйтмэн
Катры Вала	Візма Бэлшавіца
Канстандзінас Кавафіс	Мікола Зэраў
Барыс Пастарнак	Адам Міцкевіч
Аляксандр Чакс	Юсцінас Марцінкявічус
Хуан Рамон Хіменэс	Бгартрыгары
Юлі Таўбін	Эдыт Сёдэргран

Ду Фу
Эрлінг Кітэльсен
Ўільям Блэйк
Уладзімір Маякоўскі
Томас Вянцава
Гунар Экелёф
Вільгельм Мюлер
Анакрэон
Энхедуанна
Архілох
Срэчка Косавел
Фернанду Песоа
Канстанты Ільдэфанс
Галчыньскі
Дзмітро Паўлычка
Захірыддзін Мухамад Бабур
Джордж Гордан Байран
Джакама Леопардзі
Міхась Стральцоў
Геарг Гайм
Стывен Крэйн

Стэйн Стэйнар
Назым Хікмет
Анна Ахматава
Цін Уевіч
Кшыштаф Каміль Бачыньскі
Абу Убада аль-Бухтуры
Марына Цвятаева
Герыт Ахтэрберг
Нагапет Кучак
Іван Бунін
Поль Вэрлен
Нэлі Закс
Рой Кэмпбел
Сальваторэ Квазімада
Марыя Паўлікоўска-
Яснажэўска
Багдан Ігар Антоньч
Паўль Цэлан
Максім Багдановіч
Антонія Поццы
Язэп Пушча

Сасюра, В.

С20 Выбраныя вершы / Валадымір Сасюра; пер. з украінскай Георгія Ліхтаровіча. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2023. — 108 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-23-0201-2.

Валадымір Сасюра (1898–1965) – выдатны ўкраінскі паэт і перакладчык, аўтар больш як 40 паэтычных зборнікаў. Быў шчырым сябрам Беларусі, якую называў сінявокай сястрой Украіны. Сябраваў з многімі беларускімі пісьменнікамі, асабліва былымі маладнякоўцамі Ул. Дубоўкам і А. Александровічам.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.161.2-1

ББК 84(4Укр)-5

Серыя «Паэты планеты»

Літаратурна-мастацкае выданне

Валадымір Сасюра

ВЫБРАННЫЯ ВЕРШЫ

Рэдактар *Лявон Баршчэўскі.*

Дызайн *Марціна Русеўкага.*

Адказы за выпуск *Зміцер Колас.*

Падпісана ў друк 14.12.2022. Фармат 60×90^{1/32}.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 2,68. Ум. друк. арк. 3,38.

Наклад 99 асобнікаў.

Выдавец і паліграфічнае выкананне
індывідуальны прадпрымальнік *Зміцер Колас.*

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі
выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка
друкаваных выданняў № 1/291 ад 17.04.2014.

Пр. Незалежнасці, 105-14, 220023, Мінск.